

Sygn. akt I ACa 629/11

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 13 września 2012 r.

Sąd Apelacyjny w Katowicach I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący :	SSA Anna Bohdziewicz (spr.)
Sędziowie :	SA Barbara Owczarek SA Elżbieta Karpeta
Protokolant :	Anna Wieczorek

po rozpoznaniu w dniu 13 września 2012 r. w Katowicach

na rozprawie

sprawy z powództwa K. D.

przeciwko M. G.

o uznanie czynności prawnej za bezskuteczną

na skutek apelacji powoda

od wyroku Sądu Okręgowego w Katowicach

z dnia 14 kwietnia 2011 r., sygn. akt I C 100/11

I) zmienia zaskarżony wyrok:

1) w punkcie 1. w ten sposób, że uznaje za bezskuteczną w stosunku do powoda K. D. umowę sprzedaży udziału wynoszącego $\frac{3}{4}$ w zabudowanej nieruchomości, położonej w M. przy ul. (...), obejmującej działkę nr (...), dla której w Sądzie Rejonowym w Mikołowie prowadzona jest księga wieczysta nr (...), zawartą w M. w dniu 19 marca 2010 r. pomiędzy pozwanym M. G. a A. G. przed notariuszem M. P. (Rep. (...)) w celu ochrony wierzytelności przysługującej powodowi wobec dłużniczki A. G. w wysokości 109.701,27 złotych wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 23 listopada 2005 r. i kosztami procesu, wynikającej z prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w Katowicach z dnia 17 stycznia 2008 r., sygn. akt II C 112/06,

2) w punkcie 2. w ten sposób, że zasądza od pozwanego na rzecz powoda 9.103 (dziewięć tysięcy sto trzy) złote tytułem kosztów procesu;

II) zasądza od pozwanego na rzecz powoda 8.186 (osiem tysięcy sto osiemdziesiąt sześć) złotych tytułem kosztów postępowania apelacyjnego.

UZASADNIENIE

Powód K. D. wystąpił z pozwem przeciwko M. G. domagając się uznania za bezskuteczną wobec niego umowy sprzedaży z dnia 19 marca 2010 r. zawartej przez pozwanego z dłużniczką powoda – A. G., której przedmiotem był udział wynoszący $\frac{3}{4}$ w prawie własności nieruchomości położonej w M., bliżej opisanej w pozwie, w celu zaspokojenia wierzytelności przysługującej mu względem A. G. w wysokości 109.701,27 złotych, wynikającej z wyroku Sądu Okręgowego w Katowicach z dnia 17 stycznia 2008 r., wydanego w sprawie sygn. akt II C 112/06. Uzasadniając swoje żądanie powód wyjaśnił, że wszczął postępowanie egzekucyjne, którego celem było wyegzekwowanie wskazanej wierzytelności. W jego toku egzekucja została skierowana do udziału w nieruchomości, stanowiącego własność dłużniczki. Postępowanie egzekucyjne w części obejmującej egzekucję z nieruchomości zostało umorzone, ponieważ dwie kolejno wyznaczone licytacje okazały się bezskuteczne (nikt do nich nie przystąpił). Z uwagi na treść art. 985 § 1 k.p.c., umożliwiającego ponowne skierowanie egzekucji do nieruchomości, co do której drugi termin licytacji okazał się bezskuteczny, po upływie roku – powód w grudniu 2010 r. złożył ponowny wniosek o wszczęcie egzekucji z udziału w nieruchomości. Pismem z dnia 30 grudnia 2010 r. powód został powiadomiony przez komornika, że udział w nieruchomości należący do dłużniczki został przez nią zbyty pozwanemu, a umowa została zawarta w dniu 19 marca 2010 r.. W ocenie powoda, jego dłużniczka działała ze świadomością pokrzywdzenia go jako wierzyciela, ponieważ wyzbyła się jedyne wartościowego składnika swojego majątku. Ponadto podniósł, że pozwany będąc najemcą tej nieruchomości uczestniczył w opisie i oszacowaniu, a zatem miał pełną świadomość toczącego się postępowania egzekucyjnego oraz faktu wyzbywania się przez dłużniczkę jedyne cenne składnika majątkowego.

Pozwany wniósł o oddalenie powództwa kwestionując istnienie przesłanek do uznania zaskarżonej czynności za bezskuteczną wobec powoda. Zarzucił, iż powód dowiedziawszy się o zbyciu udziałów w nieruchomości, nie zlecił komornikowi poszukiwania środków finansowych na rachunkach bankowych dłużniczki. Ponadto wskazał, że egzekucja prowadzona ze świadczeń emerytalnych dłużniczki jest skuteczna. Zwrócił uwagę, że powód nie skorzystał z prawa przejęcia nieruchomości na własność, a zatem nie przedstawiała dla niego znacznej wartości handlowej. Pozwany zaprzeczył, aby brał czynny udział w czynnościach egzekucyjnych. Stwierdził, że nie wiedział o osobie wierzyciela i rozmiarze zobowiązań spoczywających na dłużniczce. Wyjaśnił, iż zapoznał się z odpisem księgi wieczystej nabywanej nieruchomości i nie widniały w niej żadne wzmianki o toczącym się postępowaniu egzekucyjnym.

Zaskarżonym wyrokiem z 14 kwietnia 2011 r. Sąd Okręgowy w Katowicach oddalił powództwo i wniosek pozwanego o zasądzenie kosztów na jego rzecz, a wydane rozstrzygnięcie następująco uzasadnił:

Wyrokiem z dnia 17 stycznia 2008 r. wydanym przez Sąd Okręgowy w Katowicach w sprawie sygn. akt II C 112/06 zasądzono od A. G. na rzecz powoda kwotę 109.701,27 złotych wraz z ustawowymi odsetkami i kosztami procesu. Powód wszczął postępowanie egzekucyjne celem wyegzekwowania zasądzonej na jego rzecz należności, w toku którego wnioskował o prowadzenie egzekucji także z udziału w nieruchomości położonej w M. przy ul. (...). W związku z tym komornik zawiadomił dłużniczkę o zajęciu jej udziału w nieruchomości oraz wniósł o wpisanie stosownej informacji o wszczętej egzekucji w księdze wieczystej urządzonej dla tej nieruchomości. Pozwany był najemcą dwóch garaży oraz pomieszczeń mieszkalnych znajdujących się nad nimi, położonych na nieruchomości należącej do A. G.. Umowa najmu została zawarta w dniu 30 października 2007 r.. Pozwany wiedział o toczącym się przeciwko dłużniczce powoda postępowaniu egzekucyjnym, gdyż został poinformowany przez komornika o konieczności umożliwienia ewentualnym nabywcom obejrzenia nieruchomości. Pozwany brał także udział w czynnościach opisu i oszacowania zajętej nieruchomości. Po dokonaniu opisu i oszacowania nieruchomości, wyznaczono termin pierwszej licytacji z ceną wywoławczą 129.750 złotych ($\frac{3}{4}$ wartości nieruchomości). Wyznaczona na dzień 5 czerwca 2009 r. licytacja okazała się bezskuteczna wobec braku chętnych do nabycia nieruchomości. Następnie został wyznaczony termin drugiej licytacji na dzień 29 lipca 2009 r.. Cena wywoławcza wynosiła $\frac{2}{3}$ wartości nieruchomości tj. 115.333,33 złotych. Do drugiej licytacji także nikt nie przystąpił, a komornik poinformował powoda o bezskuteczności egzekucji

z udziału w zajętej nieruchomości. Powód nie skorzystał z możliwości przejęcia udziału w nieruchomości. W związku z tym komornik postanowieniem z dnia 27 sierpnia 2009 r. umorzył egzekucję w części skierowanej do udziału w nieruchomości, co spowodowało wykreślenie wpisu w księdze wieczystej.

Pozwany wiedział, jakie były ceny wywoławcze w obydwu licytacjach. Następnie pozwany otrzymał od komornika informację, że jeżeli jest zainteresowany kupnem uprzednio licytowanego udziału w nieruchomości, to może go nabyć bezpośrednio od właścicielki. Pozwany otrzymał od dłużniczki postanowienie o umorzeniu egzekucji z udziału w nieruchomości, z którym udał się do komornika, aby uzyskać potwierdzenie, że jest ono prawomocne. W dniu 19 marca 2010 r. została zawarta w formie aktu notarialnego umowa pomiędzy A. G. a pozwanym, której przedmiotem był wynoszący $\frac{3}{4}$ udział w zabudowanej nieruchomości położonej w M. przy ul. (...). Cenę ustalono na 120.000 złotych, która to kwota została w całości przekazanej A. G. przez pozwanego. W dniu 1 kwietnia 2010 r. pozwany został wpisany jako właściciel nabytego udziału do księgi wieczystej prowadzonej dla nabytej nieruchomości.

W dniu 21 września 2010 r. powód złożył ponowny wniosek o zajęcie i prowadzenie egzekucji z udziału w nieruchomości, przysługującego jego dłużnicze. Komornik pisemnie zawiadomił o wszczęciu egzekucji z udziału w nieruchomości i przystąpił do czynności egzekucyjnych. Wniosek o wpisanie w księdze wieczystej wzmianki o wszczęciu egzekucji z udziału w nieruchomości został oddalony, ponieważ żaden z aktualnych właścicieli tej nieruchomości nie był dłużnikiem powoda. Według zapisów w księdze wieczystej właścicielami nieruchomości położonej w M. przy ul. (...) byli: pozwany w $\frac{3}{4}$ części oraz I. N. w $\frac{1}{4}$ części. Komornik postanowieniem z 1 lutego 2011 r. umorzył postępowanie egzekucyjne w zakresie egzekucji z udziału w przedmiotowej nieruchomości na podstawie art. 897 k.p.c. wobec oddalenia wniosku o wpisanie wzmianki w przedmiocie wszczęcia egzekucji z nieruchomości przez Sąd Rejonowy w Mikołowie.

Stan faktyczny został ustalony w oparciu o przedłożone dokumenty, z których treścią korespondowały także zeznania pozwanego.

Przystępując do oceny prawnej poczynionych ustaleń Sąd pierwszej instancji wyjaśnił, że powództwo w niniejszej sprawie zostało oparte na art. 527 § 1 k.c.. Następnie wskazano, że przesłankami skargi paulińskiej są: 1) pokrzywdzenie wierzycieli, jeżeli skutkiem czynności prawnej dłużnika osoba trzecia uzyskała korzyść majątkową, 2) działanie dłużnika ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli, 3) wiedza lub niezachowanie należytej staranności przy możliwości dowiedzenia się przez osobę trzecią o działaniu dłużnika ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli, przy czym wymienione przesłanki muszą być spełnione łącznie.

W ocenie Sądu Okręgowego dłużniczka powoda, zbywając przedmiotowy udział w nieruchomości otrzymała za niego cenę ekwiwalentną. Chociaż kwota 120.000 złotych była niższa od wartości szacunkowej jej udziału w nieruchomości, to jednak była ona wyższa o prawie 5.000 złotych od ceny wywoławczej podczas drugiej licytacji w toku postępowania egzekucyjnego. W konsekwencji, zdaniem Sądu pierwszej instancji, prywatne zbycie pozwanemu tegoż udziału doprowadziło do uzyskania przez dłużniczkę wyższego substratu pieniężnego, niż ewentualny uzyskany w wyniku egzekucji z nieruchomości, który i tak zostałby pomniejszony o koszty postępowania egzekucyjnego. Jednocześnie Sąd Okręgowy zwrócił uwagę na wątpliwą prognozę w zbyciu licytacyjnym udziału w nieruchomości dłużniczki powoda, gdyż po pierwsze przedmiotem egzekucji był jedynie udział w nieruchomości, a nadto w budynku mieszkają lokatorzy. Wskazane czynniki mają negatywny wpływ na pozyskanie chętnych do nabycia takiego prawa, co potwierdzają dwie bezskuteczne licytacje, do których nikt nie przystąpił. Podniesiono, że sam powód także nie był zainteresowany przejęciem zajętego udziału w nieruchomości na własność w oparciu o art. 984 § 1 k.p.c.. Nieskorzystanie przez powoda z przysługującego mu prawa do przejęcia nieruchomości świadczy o tym, że nie miał on zamiaru wydobycia od swojej dłużniczki udziału w rzeczonyj nieruchomości, lecz jego zamiar sprowadzał się do chęci pozyskania kwoty pieniężnej na zaspokojenie wierzycieli. Przytoczone okoliczności, zdaniem Sądu Okręgowego, jednoznacznie świadczą o tym, iż dłużniczka powoda w wyniku zbycia pozwanemu przedmiotowego udziału w nieruchomości uzyskała kwotę wyższą od hipotetycznej możliwości spieniężenia tegoż udziału w toku egzekucji komorniczej. W tym stanie rzeczy, w ocenie Sądu pierwszej instancji, trudno czynność zbycia udziału w nieruchomości oceniać jako dokonaną przez dłużniczkę z pokrzywdzeniem wierzycieli, skoro w jej efekcie pozyskała środki pieniężne, którymi może zaspokoić

wierzytelność powoda, a zatem majątek dłużniczki powoda nie uległ zmniejszeniu. Sąd Okręgowy nie znalazł podstaw do twierdzenia, iż kwota 120.000 złotych została przez dłużniczkę spożytkowana, w szczególności zważywszy jej podeszły wiek (79 lat) i wynikające stąd mniejsze potrzeby. Dlatego też nie wydaje się prawdopodobne wykorzystanie przez nią całej, tak znacznej kwoty w krótkim okresie czasu.

Podsumowując swoje rozważania Sąd pierwszej instancji stwierdził, że powód nie wykazał podstawowej przesłanki wynikającej z art. 527 § 1 k.c., a mianowicie dokonania czynności prawnej z pokrzywdzeniem wierzycieli, a zatem pozostałe przesłanki, jako jej konsekwencja również nie zostały spełnione, ponieważ świadomość dłużnika musi towarzyszyć czynności dokonywanej z pokrzywdzeniem wierzycieli, a wiedza osoby trzeciej lub brak dochowania należytej staranności przy dowiedzeniu się musi dotyczyć działania dłużnika ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli. W związku z powyższym powództwo, jako niezasadne, zostało oddalone. Natomiast wniosek pozwanego o zasądzenie kosztów na jego rzecz podlegał oddaleniu, ponieważ w istocie nie poniósł on żadnych kosztów.

Powyższy wyrok Sądu Okręgowego został zaskarżony przez powoda, który zarzucił naruszenie prawa materialnego tj. art. 527 § 2 k.c. poprzez jego błędną interpretację, polegającą na przyjęciu, iż w przedmiotowej sprawie zbycie udziału w prawie własności nieruchomości w zamian za ekwiwalent pieniężny nie stanowiło czynności dokonanej z pokrzywdzeniem wierzyciela. W związku z podniesionym zarzutem apelujący wniósł o zmianę zaskarżonego orzeczenia i uwzględnienie powództwa oraz zasądzenie kosztów procesu ewentualnie o jego uchylenie oraz przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi pierwszej instancji.

Po wydaniu zaskarżonego wyroku, zostało zakończone postępowanie prowadzone przez Sąd Rejonowy w Mikołowie, sygn. akt II K 349/11, w sprawie karnej A. G. oskarżonej o to, że w dniu 19 marca 2010 r. w M. w celu udaremnienia wykonania orzeczenia Sądu Okręgowego w Katowicach z dnia 17 stycznia 2008 r. o sygn. II C 112/06, uszczupliła zaspokojenie swojego wierzyciela K. D. w ten sposób, że zbyła udział wynoszący $\frac{3}{4}$ w nieruchomości położonej przy ul. (...) i zagrożonej ponownym zajęciem – tj. o przestępstwo z art. 300 § 2 k.k.. Wyrokiem wydanym przez Sąd Rejonowy w Mikołowie w dniu 27 kwietnia 2012 r. oskarżona A. G. została uznana winną popełnienia zarzucanego jej czynu i skazana. Wyrok ten jest prawomocny.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Stan faktyczny w niniejszej sprawie w istocie nie jest sporny, a wymaga uzupełnienia jedynie o okoliczność, która nastąpiła już po wydaniu wyroku przez Sąd pierwszej instancji, a mianowicie doszło do prawomocnego skazania dłużniczki powoda – A. G. za uszczuplenie zaspokojenia swojego wierzyciela poprzez zbycie przysługującego jej udziału w prawie własności nieruchomości. Równocześnie nie było podstaw do uzupełnienia postępowania o dowody zawnioskowane przez powoda po wydaniu wyroku przez Sąd pierwszej instancji. W konsekwencji wnioski te zostały oddalone, zwłaszcza że nie było przeszkód dla ich powołania przed Sądem Okręgowym (art. 381 k.p.c.).

Wobec tego w dalszej kolejności należało się odnieść do sformułowanego w apelacji zarzutu naruszenia prawa materialnego tj. art. 527 § 2 k.c.. Przede wszystkim należy wskazać, że skarga paulińska (uregulowana w art. 527 k.c.) stanowi formę zabezpieczenia interesów wierzyciela w wypadku nielojalnego postępowania dłużnika, który świadomym działaniem doprowadza do zmian w swoim majątku na niekorzyść wierzyciela. Jak trafnie wyjaśnił Sąd Okręgowy, przesłanki określone w art. 527 k.c.. muszą być spełnione łącznie. Pierwszą przesłanką jest dokonanie przez dłużnika z osobą trzecią czynności prawnej, na skutek której osoba trzecia uzyskała korzyść majątkową oraz doszło do pokrzywdzenia wierzycieli. W tej sprawie ową czynnością prawną była umowa sprzedaży udziału w zabudowanej nieruchomości, zawarta pomiędzy dłużniczką powoda a pozwanym. Pozwany odniósł korzyść, bowiem nabył ten udział za cenę niższą niż cena wywoławcza na pierwszej licytacji i tylko niewiele wyższą niż cena wywoławcza na drugiej licytacji, przy czym za każdym razem cena wywoławcza była niższa od sumy oszacowania udziału w nieruchomości (zgodnie z unormowaniami art. 965 i 983 k.p.c.). Nie można podzielić stanowiska Sądu pierwszej instancji, że zawarta umowa nie doprowadziła do pokrzywdzenia powoda, jako wierzyciela. Należy zwrócić uwagę, iż skutkiem jej zawarcia było wyjście z majątku dłużniczki składnika majątkowego, a jednocześnie uzyskana cena nie została przeznaczona na zaspokojenie wierzyciela, który egzekwował swoją należność. Dłużniczka wyzbyła się składnika, do

którego ponownie mogła być skierowana egzekucja i który był łatwo uchwytany. Ponadto z wyjaśnień A. G. złożonych w toku postępowania karnego wynika, iż rozdysponowała całą należnością uzyskaną tytułem ceny, jednakże nawet jej część nie została przeznaczona na zaspokojenie wierzytelności powoda. Odnośnie do przesłanki działania dłużnika ze świadomością pokrzywdzenia wierzyciela należy wskazać, że zgodnie z art. 11 k.p.c. sąd w postępowaniu cywilnym jest związany ustaleniami wydanego w postępowaniu karnym prawomocnego wyroku skazującego, co do popełnienia przestępstwa. Jak wskazano wyżej dłużniczka została prawomocnie skazana za to, że w celu udaremnienia wykonania orzeczenia Sądu Okręgowego w Katowicach z dnia 17 stycznia 2008 r. o sygn. II C 112/06 uszczupliła zaspokojenie swojego wierzyciela K. D. w ten sposób, iż zbyła udział wynoszący $\frac{3}{4}$ w nieruchomości położonej przy ul. (...) i zagrożonej ponownym zajęciem. Dodatkowo można wskazać, że niewypłacalność to stan obiektywny, istniejący w dacie orzekania, który oznacza brak możliwości wywiązania się przez dłużnika ze zobowiązań finansowych. Taka właśnie sytuacja ma miejsce w tej sprawie, gdyż trudno uznać, aby prowadzenie egzekucji ze świadczenia rentowo-emerytalnego dłużniczki było równoznaczne ze skuteczną egzekucją, zważywszy na wysokość tego świadczenia i wysokość wierzytelności, która w dodatku stale wzrasta o należne odsetki. W ocenie Sądu odwoławczego w sprawie została także spełniona pozostała przesłanka uwzględnienia skargi paulińskiej. Otóż pozwany, co najmniej przy zachowaniu należytej staranności, miał możliwość dowiedzenia się o działaniu A. G. z pokrzywdzeniem wierzyciela. Pozwany miał świadomość skierowania wcześniej egzekucji do udziału w nieruchomości, który następnie nabył. Nie tylko był obecny przy dokonywaniu opisu i oszacowania zajętego udziału w nieruchomości, ale także dowiadywał się, jaki był rezultat dwóch kolejnych licytacji. Pozwany wiedząc, iż nie doszło do sprzedaży nieruchomości, musiał mieć świadomość, że wierzyciel (na którego wniosek było prowadzone postępowanie egzekucyjne) nie uzyskał zaspokojenia. Jednocześnie fakt skierowania egzekucji do udziału w nieruchomości co najmniej pośrednio wskazuje na wysokość egzekwowanej wierzytelności. Nie można też czynić powodowi zarzutu, iż nie skorzystał z przysługującego mu uprawnienia i nie przejął na własność udziału w nieruchomości, którego nie udało się zbyć w toku postępowania egzekucyjnego. Należy zgodzić się z apelującym, iż wobec zasądzenia na jego rzecz określonego świadczenia pieniężnego, był w pełni uprawniony do podejmowania działań w celu wyegzekwowania tego świadczenia.

Wobec powyższego należy uznać, iż wbrew odmiennej ocenie Sądu pierwszej instancji, zostały spełnione kumulatywnie przesłanki uzasadniające uwzględnienie skargi paulińskiej. Konsekwencją tego stanowiska Sądu odwoławczego była zmiana zaskarżonego wyroku i uznanie umowy sprzedaży udziału w nieruchomości za bezskuteczną w stosunku do powoda w celu zabezpieczenia przysługującej mu wobec dłużniczki A. G. wierzytelności. Zaskarżony wyrok został zmieniony w oparciu o art. 386 § 1 k.p.c.. Ponadto zasądzono od pozwanego na rzecz powoda koszty procesu za obie instancje zgodnie z zasadą odpowiedzialności za wynik sprawy tj. na podstawie art. 98 § 1 i 3 k.p.c. w zw. z art. 108 § 1 k.p.c..